

Arbeidsittel: Midlertidig Varighet

Av Tina Høydahl

Kapittel 1: Den franske forbindelsen

Jeg hadde ikke planlagt å eksportere torsk til Frankrike denne våren. Mild panikk over fremtiden møtte språklig nostalgi, og et svakt ja gled ut der jeg egentlig mente pause.

Ett år med franskstudier i Caen – Årskurs i fransk for lærere — var tilbakelagt. Og nå sto jeg der – midlertidig ansatt i et norsk sjømatfirma, sendt sørover med en PowerPoint-presentasjon med stiv humor, og håp om at min «kulturelle teft» skulle åpne dører i Boulogne-sur-Mer.

Oppdraget var som følger: Møt Garance Dutilleul, innkjøpsansvarlig i Fresh Océan, og overbevise henne om at norsk torsk ikke bare er et produkt, men en livsstil. Jeg var der for å snakke om tekstur, opprinnelse og kjølekjeder – men mest av alt for å bygge relasjon. Et såkalt tillitsbasert salgsforløp. Fire dager. Tre møter. To middager. Én lunsj.

Null garanti.

Magen krympet seg sammen. Jeg strøk de klamme hendene mot bukselåret. Det var som å bli sendt inn i en fremmed stue og få beskjed om å bli en del av familien.

Jeg møtte Garance i et møterom med store vinduer. Utsikten var over en havn med seilbåter og sjøfugler. Mest måker. Rommet luktet kaffe, skinn og noe jeg ikke klarte å plassere — kanskje datamaskin. Bak pulten hennes hang et diplom delvis dekket av en tørket hortensia: Master - Communication politique - CELSA, Université Paris-Sorbonne.

Ikke det jeg forventet av en innkjøper. Mer som noe man får for å være god til å lære folk å snakke uten å si alt. På pulten lå et åpent kort, håndskrevet med blå blekkpenn: Takk for ordene.

Jeg rakk ikke å lese mer. Hun hadde blå øyne uten synlige pupiller og bar skjerfet sitt som et postulat. Det var noe urovekkende presist over henne, som om hun hadde lest manus før vi møttes. Hun sa navnet mitt riktig på første forsøk. Uten å smile.

"Så du er den nye," sa hun.

«Midlertidig — som alt her i livet», svarte jeg, og forsøkte å le, men det kom bare ut som et skjevt host.

Hun tilbød kaffe, noe hun påsto var en plikt siden jeg var nordmann.

«Vi pleide å kjøpe fra en ire,» sa hun. «Men han ble for... styrete.»

Det var noe i måten hun snakket om den tidligere leverandøren som fikk meg til å tenke på røde flagg, men jeg var her i en rolle som krevde at jeg lyttet mer enn jeg dømte.

«På hvilken måte styrete?» spurte jeg.

Garance ventet før hun svarte med en ironisk distanse i ordene «Det ble krevende. På tålmodigheten.»

Jeg hadde lest meg opp på kulturelle forskjeller. Hall. Hofstede. Trompenaars. Jeg visste at Frankrike er høy-kontekstkultur, at hierarkier betyr noe, at relasjoner er viktigere enn effektivitet. Men ingen hadde nevnt noe om at noen kunne uttale 'tålmodigheten' som om de siterte en fremmed diagnose.

Jeg viste diagrammer. Snakket om tekstur og linefangst. La frem bilde av mine norske kollegaer: fire alvorlige menn i vindtette jakker. Kommenterte at «Vi smiler mer enn det ser ut som. Bare ikke på bilder.». Hun så på meg som en botaniker som forsøkte å selge roser til noen som nettopp har mistet luktesansen.

Da jeg lukket siste PowerPoint-side, nikkete hun og svarte «bien».

Og der, i dét øyeblikket, visste jeg at dette ikke kom til å handle om produktet. Ikke grammatikk. Ikke ordforråd. Det handlet om å lese romtemperaturen og vite når en setning burde avsluttes i stillhet.

Skjorteryggen klebet seg til stolen da jeg reiste meg. Jeg var full av spørsmål. Mer om meg selv enn fisken. Hvorfor var jeg her, egentlig?

Kapittel 2: Foie gras og følelser

Jeg hadde aldri tenkt på en middag som en form for intervju før jeg kom til Frankrike. Her er kveldsbordets ritual som en sosial hage med ord som blomstrer spontant. En eksamen i å holde en diskusjon. Uten konsensusens vurderingskriterier.

Restauranten luktet sitronskall, nybakt brioche og et hint av sjø. Vinhyllene klatret oppover veggene som gamle vinstokker, forankret i tid og tradisjon. Servitørene snakket høyt mens menyen — en krittavle — vandret fra bord til bord i takt med bestillingene.

"Du trenger ikke ta notater," sa hun. "Det er ikke en prøve."

«For en lettelse!» svarte jeg, «Jeg var sikker på at du kom til å teste meg i torskens ryggfinner.»

Hun smilte med høyre munnvik. Ikke med øynene. Den typen reaksjon som betyr: Du prøver for hardt å være morsom, og det er mer pinlig enn sjarmerende.

Maten kom. Foie gras uten pistasj, etterfulgt av lotte rôti. Kelneren viste oss en vinflaske med lang påskrift. Uttalte en kort lyd og lot resten av bokstavene smuldre vekk i fransk uttale. Deretter fylte han en skvett i glasset til Garance. Hun drakk den og så på servitøren ett sekund for lenge. Uten et ord bukket han lett og forsvant — før han returnerte med en identisk flaske. Prosedyren gjentok seg — men denne gangen nikkete Garance umerkelig og sa «très bien». Kelneren fylte mitt glass, satte flasken varsomt på bordet før han trakk seg stille tilbake.

"Så du er fra nord?" spurte hun.

"Nord for det meste," svarte jeg.

«Nordlysene var smurt over veggene i metroen i Paris for noen uker siden» sa hun.

«Vil tro den norske turistinformasjonens prøvde å selge oss som noe eksotisk og mystisk. Som om alle bor i igloer og ser nordlys hver kveld» repliserte jeg.

«Det så ut som himmelen hadde smeltet og dryppet ned langs veggene. Hva slags barn blir man, når man vokser opp med nordlys i horisonten?»

«Et som lærte seg å tåle mørket før det lærte alfabetet.»

Garance så på meg. Ikke lenge. Bare nok til at blikket rakk å bli alvorlig. Så skjøv hun det unna med en skarp latter.

«Typisk nordisk. Dere får det til å høres poetisk ut når dere snakker om traumer.»

«Hva var ditt lys da? I stedet for nordlys?»

«Ord, tror jeg. Språk. Jeg oppdaget tidlig at jeg kunne få ting til å høres annerledes ut bare ved å... flytte på dem litt. Første jobb var i et reklamebyrå i Le Marais — skulle skrive om produkter, men endte opp med å finne på følelser for folk som ikke hadde tid til å føle.»

«Paris?" spurte jeg.

«Med foreldre som visste mer om skulpturer enn om barn. Lærte meg å lese før jeg lærte å protestere. De kalte det tidlig utviklet.»

«Var du?»

«Tror jeg var nødt til det. Hver lørdag — Louvre eller Rodin-museet, lunsjpenger, og så hjem til samme spørsmål: Hva så du i dag som ingen andre så?»

«Hva sa du da?»

«To japanere som tok bilde av en japaner foran Mona Lisa.»

«Godt grep å koble turisme og eksistensialisme.» sa jeg.

Hun lo kort. «Takk. Jeg var åtte.»

Jeg kunne se at hun hadde vært et barn, som kunne stille et spørsmål uten å blinke. Og tåle at stillheten svarte tilbake.

Hun skiftet i ansiktet hennes, før hun la til: «Jeg skrev det en gang. Ikke akkurat det, men... rytmen er kjent.»

På bordet vårt stod en glassvase med én hvit blomst, og et askebeger av glass, selv om ingen røykte. Gjennom vinduet kunne jeg se folk på fortauet utenfor: En mann med skulderveske som sjekket klokka mens han ventet på bussen, en eldre kvinne med rullator som stoppet for å se i et butikkvindu og en gruppe tenåringer som lo høyt av noe på en telefon.

Lyset fra vinduet falt skrått over ansiktet til Garance, og kastet skygger under kinnbeina som flyttet seg hver gang hun snakket.

Servitøren kom bort og spurte om vi ønsket dessert. Så skjedde det. Den kulturelle sprekkdannelsen. En bitteliten detalj som gjorde hele rommet skakt. Jeg, som hadde overhørt en gjest få anbefalt chouquettes maison, bestilte det.

«En chouquette, takk.»

Det ble stille. Servitøren så unnskyldende ut. «Det er vår feil — vi har ingen meny på norsk.» Jeg løftet hendene i en beroligende gest og knep leppene lett sammen. Han

snudde seg mot en kvinnelig kollega i baren, og sa: «Én solitær Choquette til vår chamante nordmann.» Latteren hennes svevde i rommet som en lett bris før hun sa «Det er sånn vi gjør det her — kake først, fransk etterpå!».

«Chouquettes er alltid i flertall,» hvisket Garance. «De serveres aldri én og én...»

Jeg ga henne et sjenert smil mens jeg strøk meg gjennom håret. Det var som om jeg hadde kalt et kor for en solist. Som å klappe etter første sats på en konsert. Som å være i Italia og bestille én spagetti. Som tilbehør.

«Språk lager kontekstuell virkelighet», sa jeg i et forsøk på å balansere den språklige vekten. «I Norge kan du be om 'et kakestykke' uten at noen reagerer.»

«Her ville de trodd du trengte trøst», svarte hun.

Latteren kom før jeg rakk å stoppe den og jeg la merke til at hun hadde lent seg fremover uten at jeg hadde sett når.

Vi hadde begynt å snakke lavere uten å tenke over det. Hun fortalte om brunsjene hun fikk til på søndagene. Om hvordan de dro ut til langt utpå ettermiddagen. Om at hun som barn fikk se Jacques Rivette-filmer før hun lærte klokka. Hun leste Simone de Beauvoir høyt for katten, iført mammas kåpe.

«Du var selvsikker allerede da,» sa jeg.

«Det er ikke selvsikkerhet,» svarte hun og trakk på skuldrene. «Det er overlevelse. I Paris må du mene noe før du forstår hva du mener.»

«Og i nord må du uttrykke hva du føler før du vet hva du føler,» slapp det ut av meg.

«Hvordan kan man gjøre det?»

«Det er litt som å kaste en stein i vannet for å se hvor dypt det er. Når ordene treffer overflaten, ser du ringene de lager»

«Kanskje det viktigste ikke er hva vi mener eller føler — men at vi lar det få et sted å lande», sa hun etter en pause.

Vi gikk ut i kveldsluften. Gaten hadde mørknet i kantene, men midten glødet fortsatt under det oransje lyset. Våt brosteinen reflekterte lys fra gatelyktene. Duft av havbris blandet seg med røyk fra en av nabocaféens siste sigaretter. Hun tok på seg skjerfet med en presisjon som røpet ritualer - gjentatt tusen ganger før.

Jeg kunne ikke si om vi hadde blitt kjent. Men noe hadde forandret seg — og det hadde ingenting med maten å gjøre.

Kapittel 3: En fisk med øyne

Det var på dag to, da kveldslyset var begynt å falle gjennom vinduene, at jeg forsto at Garance ikke bare var en innkjøper med sans for rytme og foie gras uten pistasj. Hun var også en kvinne med en fortid som kunne få selv Eva Joly til å heve et øyenbryn.

«Du vet,» sa hun, «jeg har alltid beundret nordmenns evne til å være direkte.»

Det slo meg at: «Er det ikke en form for feighet? Å unnlate å gi rom for tolkning»

«I Paris,» fortsatte hun, «lærer vi å lese alt for mye gjennom linjene. Hele tiden skal du lete etter det usagte. Der de såkalte virkelige historiene ligger.»

Jeg husket Hofstedes metafor om isfjell. Det vi ser — gestene, ordene — er bare det som flyter på overflaten. Resten ligger under: tolkning, forventninger og regler. Og der nede, i det iskalde og dype, finnes det ofte en flik av smerte som aldri har blitt sagt høyt. Uten å bli uttalt trer den frem i fellesskapets mønstre — som noe arvet og innøvd.

«I dag tidlig fikk jeg mail fra Léo i Lyon. Han sier at du nevnte noe om garantiordning», sa hun.

Jeg rettet meg opp i stolen. Forsto med en gang hvor det bar. En formulering som hadde hørt smart ut i hodet mitt, men som sannsynligvis hadde smakt av usikkerhet i oversettelsen.

«Jeg sa ikke at vi fraskriver oss alt ansvar. Bare at vi er fleksible. Jeg mente det som en invitasjon til et vellykket samarbeid.»

Hun ga meg et nikk som bar preg av det parisiske: Jeg hører deg, men du lurert ikke meg.

«Du forstår at for franske aktører, så tolkes fleksibilitet ofte som svakhet? Det er en kultur hvor man heller vil ha en selger som står fast, enn en som søker kompromiss.»

«Så det jeg trodde var tillitsskapende, ble egentlig sett på som... vinglete?»

Jeg lot blikket fare ut av vinduet. På vimpler og seilmaster som ivrig illustrerte vindens kraft.

«På en måte. Men det sier også noe om hvor vi er. Din innsikt strekker seg lenger enn du aner.»

Hun pauset, så på vinen sin. «Det er interessant, denne norske tilbøyeligheten til å innrømme usikkerhet. I mitt forrige liv skrev jeg for folk som aldri kunne det. Politikere, forretningsfolk. Mennesker som gjorde karriere av å aldri erkjenne feil.»

«Tekstforfatter?»

«Blant annet. Da Sarkozy ble tatt for å ta millioner fra Gaddafi — ba han om unnskyldning, tror du? Eller Marine Le Pen, som forvekslet EU-kassa med partiets minibank?»

Hun tok en slurk av vinen, mens jeg tygget på politiske skandaler som tunge druer fra løgnens vinranker.

«Mitt arbeid var å hjelpe folk å omformulere virkeligheten i stedet for å innrømme den. Gjøre korrupsjon til 'misforståelser' og bestikkelser til 'kulturell utveksling'.»

Jeg tok en slurk vann, og satte glasset nøyaktig tilbake på det våte merket det hadde laget.

«Så... litt av en vending. Fra å dekke ryggen til en fisk som knapt har én – til å kjøpe fisk med tre ryggfinner.»

Hun svarte ikke med det samme. Blikket hennes hvilte et øyeblikk på meg.

«Fisk er ærlig,» sa hun til slutt. «Den prøver i det minste ikke å late som den er noe annet.»

«En norsk politiker ville 'lagt seg flat' for mye mindre.» sa jeg.

«Nettopp. Og det er derfor din 'vinglete' fleksibilitet faktisk var... forfriskende.»

Og akkurat da, i det vi begge tok hver vår slurk av vinen som smakte som et sår som akkurat hadde grodd, kom servitøren bærende på et fat. En fisk, servert hel. Med øyne. Den så rett på oss.

«Merci.» Garance tok kniven. Delte den i én jevn bevegelse.

Det var da lyset gikk.

Ikke bare i restauranten, men i hele kvartalet. En brå, uvant mørkhet. Folk rundt oss gispet, noen bannet lavt. Jeg grep automatisk etter telefonen. Garance ble sittende helt stille.

Et skrik.

Ikke høyt, men langt borte. Et barn? Eller en veldig sulten måke? Stemningen skiftet. Luften ble tykk av forventning, som om rommet holdt pusten.

Og så en dør som smalt. En person løp forbi utenfor vinduet, kastet et blikk inn. En skygge som stanset akkurat lenge nok til å kjenne oss igjen – og forsvinne.

Garance reiste seg ikke. Hun strøk hånden over duken, som om hun ville viske vekk sporene etter samtalen vi nettopp hadde hatt.

«Beklager,» sa hun, lavt. «Jeg tror jeg må forlate deg en liten stund.»

«Hva skjer?»

«Det har ingenting med deg å gjøre.»

Hun forlot øyeblikket. En servitør med lommelykt forsøkte å stanse henne ved trappen, men hun skjøv ham til side med en ro som fikk det til å virke som han var den uhøflige.

Igjen satt jeg. Med en hel fisk, en halv samtale og en tydelig følelse av at jeg hadde gått over en grense jeg ikke engang visste fantes.

Kanskje var det dette Hofstedes isberg handlet om. Ikke fisk. Ikke språk. Men de usynlige kreftene under overflaten – de som plutselig trekker deg ut av balanse, uten at noen andre legger merke til det.

Kapittel 4: Midlertidig varighet

Mørket hadde lagt seg som et lokk over restauranten, og jeg satt fortsatt ved vårt bord med den halvt-oppdelte fisken foran meg. Dens døde øyne stirret opp mot taket, som om den ventet på at lyset skulle komme tilbake. Servitøren med lommelykten hadde forsvunnet sammen med Garance, og stemningen var skiftet fra parisisk selvsikkerhet til provinsiell uro.

Chouquettes-episoden virket plutselig som en annen tidsalder. Den språklige blemmen som hadde fått oss til å le sammen – et øyeblikk av fellesskap bygget på misforståelse. Nå føltes det som om jeg satt med et halvt puslespill, der de viktigste brikkene var løpt sin vei.

Lyset fra mobilen åpnet et ubevegelig mørke mellom glass og serviett. Jeg tenkte på Hofstedes isfjell igjen, men nå var jeg ikke bare observatør. Jeg var en som hadde falt gjennom isen og prøvde å orientere seg under overflaten.

Det var da jeg hørte forsiktige skritt. Ikke serveringspersonalet – deres rytme kjente jeg nå. Dette var noen som navigerte som om de lette etter noe. Eller noen.

«Unnskyld,» sa en stemme på fransk, men med en aksent som var roligere, mykere, rundere.

«Sitter det en dame her? Madame Garance Dutilleul?»

Mannen som materialiserte seg gjennom mobillyset mitt var omtrent på min alder, med mørkt skjegg og øyne som fanget skjermens glød. Han holdt en konvolutt i hånden, av tykt, beige papir.

«Hun var her,» svarte jeg. «Men hun forlot bordet lyset gikk.»

«Naturligvis.» Han sa det med en blanding av resignasjon og en tretthet han bar i stemmen.

«Jeg er Léo. Fra Lyon.»

Plutselig falt brikkene på plass. Mailen hun hadde nevnt ved lunsjen. Garantiordningen. Min vinglete fleksibilitet som hadde blitt oversatt til svakhet, videreformidlet sørover til en mann som nå sto her med noe som ikke var forretningskorrespondanse.

«Ah,» sa jeg. «Du er Léo som...»

«Som får rapporter om nordmenn som ikke forstår fransk forretningskultur? Ja, det er meg.» Men han smilte — et smil som hvilte i munnviken, ikke for å overbevise, men for å anerkjenne.

«Kan jeg sette meg? Til lyset kommer tilbake?»

Jeg gestikulerte mot Garances' tomme stol. Det føltes som å invitere inn i et rom som ikke var mitt, men mørket hadde sine egne regler for høflighet.

«Så du er sjømateksportøren,» sa han og satte seg.

«Midlertidig sjømateksportør,» korrigerer jeg. «Midlertidig alt, egentlig.»

Léo lo, en lyd som var varm og uventet, og som traff meg som en solstripe i skyggen.

Mørket hadde stilnet rommet, glattet ut kantene mellom fremmede. Det elektriske lyset var borte, og med det forsvant noe av avstanden. Det som var formelt ble plutselig fortrolig, som om vi midlertidig befant oss i en enklere versjon av verden.

«Midlertidighet. Det kjenner jeg godt til. Jeg har vært midlertidig i Garances' liv i... hvor lenge er det nå? Syv år?»

Han la konvolutten på bordet, mellom oss og den døde fisken. Jeg kunne se den elegante håndskriften selv i det svake lyset. Skrevet av noen som hadde lært kalligrafi i en annen tidsalder.

«Post?»

«Oui.»

Han så på meg som om han vurderte noe. Stoppet, og så på konvolutten. Tok den frem med en bevegelse som var mer praktisk enn høytidelig: Han la den på duken mellom oss, med to fingre.

«Jeg skulle gi henne denne.»

Et øyeblikk så jeg speilbildet vårt i vinduet bak ham.

«Hun ga meg den for lenge siden. Sa jeg skulle gi den tilbake den dagen hun sluttet å late som ingenting.»

Han reiste seg. Litt brått. Som om han plutselig kom på hvor lenge han hadde sittet. I det han grep jakken, heftet han borti konvolutten, og den vippet mot meg. Åpnet seg i bevegelsen — akkurat nok til å vise bildet.

Det var en tegning: En kopp – liten, enkel, porselensaktig. Og inni den: en fisk. Tegnet med presis penn. Én ryggfinne. Vannet var mørkt — kanskje kaffe. Kanskje ikke. Ingen tekst.

Jeg ikke rakk se mer før jeg, instinktivt, skjøv inn arket og brettet fliken til konvolutten tilbake. Som om det var noe hellig jeg ikke hadde hatt adgang til.

Lyset blinket — en, to ganger — før det stabiliserte seg. Restauranten våknet til live igjen, og jeg så Léo tydelig for første gang. Han hadde øyne som hadde sett for mye, men som fortsatt var snille. Hendene hans var urolige, som om de var vant til å gestikulere gjennom samtaler som aldri ble ferdigsnakket.

«Hvor forsvant hun?» spurte han og så seg rundt.

«Ut. Da skyggen løp forbi vinduet. Du så den, du også?»

«Det var hennes eksmann. Alain. Han dukker opp når ting blir... kompliserte. Som om han kan lukte det når hun begynner å åpne seg for noen nye.»

Han reiste seg og tok konvolutten. «Hvis du ser henne igjen,» sa han, «kan du si at Léo fra Lyon var her?»

«Vil du ikke vente?»

«På Garance?» Han ristet på hodet. «Jeg har ventet i syv år. Jeg tror det holder.»

Han var på vei til å gå, men snudde seg. « «Forresten – du ser ikke bare. Du betrakter. Det gjør noe med folk.»

Da han forsvant, satt jeg igjen med fisken som fortsatt stirret, og følelsen av å ha vært vitne til noe som var større enn torsk og garantiordninger. Jeg tenkte på Garances måte å dele fisken på. Som om hun var vant til å skjære gjennom ting som var kompliserte.

Utenfor hadde regnet begynt å falle, og jeg lurte på om hun gikk der ute nå, med skjerfet trukket tett, på vei vekk fra noe eller mot noe annet.

En servitør kom bort med regningen. Jeg betalte for oss begge. Noen reiser ender med kontrakter, andre med innsikt. Denne ga meg det hele — bare ikke helt som jeg hadde tenkt. I vinduet betraktet jeg mitt eget speilbilde mot regnet. Min egen refleksjon blandet med verden utenfor. Med ett visste jeg hvorfor jeg var her: Jeg var ikke sendt for å overbevise noen om torsk. Jeg var sendt for å observere hvordan mennesker åpner seg for hverandre, bare for å lukke seg igjen.